

ಭಾರತೀಯರ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳು

ಕೃತ್ರಿಕಾದೀಪೋತ್ಸವ

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ರಂಗಪ್ರಿಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಃ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಕಾಶನ

ನಂ. 37/8, G4, ಲೀಸಾ ಅಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್,

4ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 27.

ದೂರವಾಣಿ: 2227 8231, Mob: 9448078231, 9591470345

Email : bspllg@gmail.com; web; www.bharathasamskruthi.com

Title : **KRITTIKADIPOTSAVA – Under Bharatiyara Habba Haridinagalu-** A collection of festivals of India, written by Sri Sri Rangapriya Sri Sri: and published by Bharatha Samskruthi Prakashana, Bangalore.

Under the guidance of His Holiness Sri Sri Rangapriya Swamiji

ಶ್ರೀರಂಗ ಮಹಾಗುರುಗಳ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ
ಈ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

E-Edition : November 2015

pages : 18 + 2

Price: Rs. 15-00

© with publisher

Published by :

Bharatha Samskruthi Prakashana

No. 37/8 G4, Leesa Apartment, 4th Cross,

Lalbagh Road, Bangalore - 27,

Phone: 22278231, 26765381, Mobile: 9448078231, 9591470345

URL: www.bharathasamskruthi.com, email: bspllg@gmail.com

Copies available at :

Bharatha Darshana,

No. 163, Manjunatha Road, 2nd block,

Thyagaraja Nagar,

Bangalore - 560 028 Ph : 26765381

Printed by :

Laser Line Graphics

Bangalore - 560 027 Ph: 22278231

ಕೃತ್ತಿಕಾದೀಪೋತ್ಸವ (ಶಿವದೀಪ-ವಿಷ್ಣುದೀಪ ಮಹೋತ್ಸವಗಳು)

1. ಪರ್ವಗಳ ನಾಮಧೇಯ:

ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲೂ, ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ, ಮಠಗಳಲ್ಲೂ, ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲೂ, ಮಂದಿರದ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ದೀಪ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ ಬೆಳಗಿಸುವ ಅನೇಕ ದೀಪೋತ್ಸವ ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯರ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಪರ್ವಗಳು ಶಿವದೀಪ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುದೀಪ ಮಹೋತ್ಸವಗಳು.

ಇವೆರಡು ಪರ್ವಗಳೂ ಒಂದೇ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದರ ಮಾರನೆಯದಿವಸ ಮತ್ತೊಂದು ಒದಗಿ ಬರುತ್ತಾ ಶಿವ-ವಿಷ್ಣುಗಳ ಗಾಢವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಭಾವುಕರಾದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸಾರುತ್ತವೆ. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷದೀಪೋತ್ಸವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಇವು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಶಿವವಿಷ್ಣುಗಳ ಮತ್ತು ಅವರ ಪರಿವಾರದೇವತೆಗಳ ಲಕ್ಷದೀಪೋತ್ಸವಗಳನ್ನು ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದ ಪೂರ್ಣಿಮೆ, ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ದಶೀ ಅಥವಾ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾತಿಥಿಗಳೆಂದೂ ಆಚರಿಸುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಶಿವ-ವಿಷ್ಣು ದೀಪೋತ್ಸವಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಸೌರಮಾನದ ವೃಶ್ಚಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ. ಚಾಂದ್ರಮಾನದ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲೂ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಾರ್ಗಶಿರಮಾಸದಲ್ಲೂ ಬಂದರೂ, ಸೌರಮಾನರೀತ್ಯಾ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ “ಕಾರ್ತಿಕೈ ಮಾಸಂ” ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಈ ಪರ್ವದ

ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಶಿವದೀಪ ವಿಷ್ಣುದೀಪೋತ್ಸವಗಳನ್ನು ಕೃತ್ತಿಕಾದೀಪೋತ್ಸವ ಅಥವಾ ‘ತಿರುಕ್ಕಾರ್ತಿಕೈ’ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

2. ಆಚರಣೆಯ ದಿವಸ ಮತ್ತು ಸಮಯ.

ಈ ಪರ್ವಗಳನ್ನು ವೃಶ್ಚಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಾಲವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ವಿಚಾರದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಬೇಕು.

ಶಿವದೀಪೋತ್ಸವವನ್ನು ವೃಶ್ಚಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರ ಇರುವ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಆ ದಿವಸ ಸೋಮವಾರವೂ ಕೂಡಿಬಂದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತ. ಗ್ರಹಣ, ಸಂಕ್ರಮಣ ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉತ್ತಮ. ದೀಪಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿ ಪೂಜೆಮಾಡುವುದು ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ. ವಿಷ್ಣುದೀಪೋತ್ಸವದ ದಿವಸ ಮತ್ತು ಸಮಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ (1) ವೃಶ್ಚಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯ ತಿಥಿಯು ಮುಖ್ಯ. ಅಂದು ಕೃತ್ತಿಕಾ ನಕ್ಷತ್ರವೂ ಕೂಡಿಬಂದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತ. ಚತುರ್ದಶೀತಿಥಿ ಮತ್ತು ಭರಣೀನಕ್ಷತ್ರಗಳ ವೇಧೆ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ಮಂಗಳವಾರದ ಯೋಗ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವುದು ಉತ್ತಮ. ಹಾಗೆಯೇ ಗ್ರಹಣ, ಸಂಕ್ರಮಣ ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವ ದಿವಸ ಪ್ರಶಸ್ತ ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮ. ವೃಷಭ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವಪೂಜೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. (2) ಶುದ್ಧಪೂರ್ಣಿಮೆಯೇ ಆದರೂ ಅಂದು ಭರಣೀನಕ್ಷತ್ರದ ವೇಧೆ ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಲಾಮಾತ್ರವಾದರೂ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರದ ಯೋಗವಿರುವ ಮಾರನೆಯ ದಿನ (ಅಂದರೆ ಪ್ರಥಮೆಯ ದಿನ) ಉತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. (3) ಹಾಗೆಯೇ ಪೂರ್ಣಿಮೆಗೆ ಚತುರ್ದಶೀ ತಿಥಿಯ ವೇಧೆ ಇದ್ದರೆ, ಅಂದು ಶುದ್ಧವಾದ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರದ ಯೋಗವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಲಾಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣಿಮೆ ಇರುವ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸವೇ ಉತ್ಸವದ ಆಚರಣೆ. (4) ಪೂರ್ವದಿನ ಮತ್ತು ಪರದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕೆಗೆ ಭರಣಿಯ ವೇಧೆಯು ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಿಮೆಗೆ ಚತುರ್ದಶಿಯ ವೇಧೆಯೂ ಇದ್ದರೆ, ಆಗ ಆ ಮಾಸಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮುಂದಿನ ಮಾಸಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರದ

ಅಥವಾ ಶುದ್ಧವಾದ ಪೂರ್ಣಮೆಯ ಕಲೆ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅಂದು ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. (5) ಪೂರ್ವದಿನ ಮತ್ತು ಪರದಿನ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಶುದ್ಧವಾದ ಪೂರ್ಣಮೆಯಾಗಲಿ ಕೃತ್ತಿಕೆಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ವೇಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪೂರ್ಣಮೆಯಲ್ಲೇ ಹಬ್ಬವು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು. (6) ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಕ್ರಮಣ ಅಥವಾ ಗ್ರಹಣದ ದೋಷ ಇದ್ದರೆ ಅಂಥಾ ದೋಷ ಇರುವ ದಿನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾಸಾದಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಾಸಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ (ದೋಷರಹಿತವಾದ) ಶುದ್ಧದಿನದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆ. (7) ಮಾಸಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಾಸಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಶುದ್ಧವಾದ ದಿನವು ದೊರಕಿದರೆ ಆಗ (“ಉತ್ತರೇ ದೇವಕಾರ್ಯಾಣಿ” ಎಂಬ ನಿಯಮದಂತೆ) ಉತ್ತರದಿನದಲ್ಲೇ ದೀಪೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. (8) ಎರಡೂ ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಸಂಕ್ರಮಣಾದಿ ದೋಷಗಳಿದ್ದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣಪೂರ್ಣಮಾಪರ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರದ ದಿವಸ ಹಬ್ಬ. (9) ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಪೂರ್ಣಮಾತಿಥಿಯ ಯೋಗ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಹೋದರೆ ಆಗಲೂ ಉತ್ತರ ದಿನದಲ್ಲಿ ದೀಪೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. (10) ಪೂರ್ವದಿನಪರದಿನಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಾಸಾದಿಮಾಸಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಂಗಳವಾರದ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಆ ದಿನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶುದ್ಧವಾದ ಇತರ ದಿನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವವು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು. (11) ಶುದ್ಧವಾದ ಬೇರೆದಿನವು ದೊರೆಯದೆಯೇ ಇದ್ದರೆ ಆಗ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮಂಗಳವಾರದಲ್ಲೇ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆ. (12) ವೇಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ದಿನ ಮತ್ತು (ಸಂಕ್ರಮಣ, ಗ್ರಹಣ) ದೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ದಿನ- ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಕ್ಕಿಂತ ಎರಡನೆಯದೇ ಉತ್ತಮ. ಸಂಕ್ರಮಣ ದೋಷಗಳು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಆ ದೋಷಗಳು ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಲೆಕ್ಕಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. (13) ಗ್ರಹಣ ಅರ್ಧರಾತ್ರದ ನಂತರ ಗ್ರಹಣ ಸಂಕ್ರಮಣಗಳಿದ್ದರೆ ಆ ದೋಷಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. (14) ಮಾಸಾದಿ ಮತ್ತು ಮಾಸಾಂತ್ಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರಲ್ಲಿ ರೋಹಿಣೀನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶುದ್ಧ ಪೂರ್ಣಮೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಯಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶುದ್ಧ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರಗಳಿದ್ದರೆ ಆಗ ಉತ್ತರದಿನದಲ್ಲೇ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆ. ಆದರೆ ಆ ಉತ್ತರ ದಿನದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಸಂಕ್ರಮಣಾದಿಗಳಿದ್ದರೆ ಆಗ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲೇ ದೀಪೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. (15) ಪೂರ್ಣಮಾತಿಥಿ ಮತ್ತು

ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರಗಳ ವೃದ್ಧಿಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಆ ತಿಥಿನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಯೋಗವೂ ಪರದಿನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಕಾಲ ಆ ಶುದ್ಧವಾದ ತಿಥಿನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಯೋಗವೂ ಇದ್ದರೆ ಆಗ ಯಾವದಿನದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರದ ಯೋಗವು ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಇದೆಯೋ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ದೀಪೋತ್ಸವದ ಆಚರಣೆ: (16)

ಆ ಯೋಗವು ಎರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಸಮನಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಕಾಲ ಇದ್ದರೆ, ಆಗ ಪೂರ್ವದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು.

1 ದೀಪೋತ್ಸವದಿವಸದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲದಿಂದಾರಂಭಿಸಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮನದ ಅನಂತರ ಅರ್ಧಯಾಮಕಾಲ ದವರೆಗಿನ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ದೀಪೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. 2 ಉತ್ಸವಕಾಲಕ್ಕೆ ವೃಷಭಲಗ್ನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮಾಸಾದಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮನದ ಅನಂತರಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೀಪೋತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಾಸಮಧ್ಯ ಅಥವಾ ಮಾಸಾಂತ್ಯದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಉತ್ಸವವು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅಸ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ದೀಪೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ದೀಪೋತ್ಸವಾನಂತರ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಸ್ತಮಾನಾನಂತರ ದೀಪೋತ್ಸವ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಾದಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಮುಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

3. ಉತ್ಸವದ ಆಚರಣೆಯ ವಿಧಾನ:

ದೀಪೋತ್ಸವವನ್ನು ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದರೂ ಆ ಇಡೀ ದಿನವೇ ಹಬ್ಬದ ದಿನ. ಅಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತ್ರಿಕರಣಗಳ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಶುದ್ಧಸಮೃದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲೂ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಹೊರಗಿನ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಕೊರತೆಯಿದ್ದರೆ ಮನೋಧರ್ಮದ ಸಮೃದ್ಧಿಯೇ ಆ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ.

ಅಂದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ, ಶುಭಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಕೆಲವರಲ್ಲಿದೆ. ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಲೋಹಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆನೆಯ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಧೂಪ, ದೀಪ, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಅಕ್ಕಿ, ಬೆಲ್ಲ,

ಗರಿಕೆಗಳ ನೈವೇದ್ಯ, ಆರತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದೂ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಾರನೆಯ ದಿನವೂ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲೂ ಆ ಗಜವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಆವಾಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇವತೆಗೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಕಡೆಯ ದಿವಸ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಜೇಡೀಮಣ್ಣಿನ ಗಜವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ “ಶೋಭನಾರ್ಥಂ ಪುನರಾಗಮನಾ ಚ” (ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದ ಪೂಜೆಗೆ ಮತ್ತೆ ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕು ಮಹಾತಾಯಿ, ಮಂಗಳಮೂರ್ತಿ”) ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದೇವರಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಿದ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಕಲಸನ್ನಗಳ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಭುಂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವಾರ ಅಥವಾ ಶುಕ್ರವಾರವು ಒದಗಿದರೆ, ಅದರ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಅಂದರೆ ಬುಧವಾರ ಶನಿವಾರಗಳಂದು ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿಸರ್ಜನೆಯ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. (ಕೆಲವರು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಗಶಿರಮಾಸದ ಗುರುವಾರಗಳಲ್ಲೂ, ಗಜಗೌರಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಭಾದ್ರಪದಬಹುಳ ಅಷ್ಟಮೀತಿಥಿಯಲ್ಲೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ).

ಸಾಯಂಕಾಲ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲೂ, ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ, ಮಠಮಂಟಪಗಳಲ್ಲೂ, ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲೂ ದೇವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೀಪಾರಾಧನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ದೇವರ ಮನೆಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಮನೆಯ ಒಳಗೂಹೊರಗೂ, ಹೊಸ್ತಿಲಿನಮೇಲೂ, ಮೇಲುಭಾಗ, ಕೆಳಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ, ಗೋಡೆ-ಬಾವಿಗಳ ಮೇಲೂ, ಗೂಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದೀಪಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಹಬ್ಬದ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಕಸದ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೂ ದೀಪವನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿ ಇಡುತ್ತಾರೆ. (ಆ ದಿವಸವನ್ನು ‘ಕುಪ್ಪೈ ಕಾರ್ತಿಕ್’ ಎಂದು ತಮಿಳರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ). ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರ ಸಹಸ್ರನಾಮವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಬತ್ತಿಯ ದೀಪಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಬೆಳಗಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೇರಳದ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ದೇವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೃತ್ತಿಕಾ ದೀಪೋತ್ಸವಾಂಗವಾದ ಭಗವದಾರಾಧನೆಮಾಡುವುದಾಗಿ

ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ, ಧೂಪದೀಪಾದಿಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅರಳು, ಅವಲಕ್ಕಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷನೈವೇದ್ಯವನ್ನಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ದೇವರ ದೀಪದಿಂದ ಒಂದು ದೀಪವನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಇತರ ದೀಪಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸುತ್ತ ದೀಪಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಬೇಕು. ಆಯಾ ದೇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ರುದ್ರಸೂಕ್ತ, ರುದ್ರಗಾಯತ್ರಿ, ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತ, ವಿಷ್ಣುಗಾಯತ್ರಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಏಕಾರತಿ, ಪಂಚಾರತಿ (ಐದು ಬತ್ತಿಗಳ ದೀಪಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಆರತಿ) ಪಂಚಾಶದಾರತಿ (ಐವತ್ತುಬತ್ತಿಗಳ ದೀಪಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಆರತಿ) ಚತುಷ್ಟಷ್ಟಾರತಿ (ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕು ಬತ್ತಿಗಳ ದೀಪಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಆರತಿ) ಚಕ್ರಾರತಿ (ಚಕ್ರಾಕಾರದ ದೀಪಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ಆರತಿ) ಕುಂಭಾರತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ದೀಪಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದ ದೇವರಿಗೆ ಮಹಾ ನೀರಾಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮಹಾಮಂಗಳಾರತಿಗೆ ನಕ್ಷತ್ರೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಗ್ನಿದೇವತಾಕವಾದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ:

ಅಗ್ನಿನಃ ಪಾತು ಕೃತ್ತಿಕಾಃ! ನಕ್ಷತ್ರಂ ದೇವಮಿಂದ್ರಿಯಂ! ಇದಮಾಸಾಂ ವಿಚಕ್ಷಣಮ್! ಹವಿರಾಸಂಜುಹೋತನ! ಯಸ್ಯ ಭಾನ್ತಿ ರಶ್ಮಯೋ ಯಸ್ಯ ಕೇತವಃ! ಯಸ್ಯೇಮಾ ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾನಿ ಸರ್ವಾ! ಸ ಕೃತ್ತಿಕಾಭಿರಭಿಸಂವಸಾನಃ! ಅಗ್ನಿನೋ ದೇವಸ್ಸುವಿತೇ ದಧಾತು ||

ಕೃತ್ತಿಕಾನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವ ಅಗ್ನಿದೇವರನ್ನೂ, ಆ ಅಗ್ನಿದೇವರಿಗೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಅಗ್ನಿಮಂಡಲಾಂತರ್ವರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಗ್ನಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೂ ಆಗಿರುವ ತೇಜೋರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುವ ಈ ಮಂತ್ರದಿಂದ ದೇವರಿಗೆ ಮಹಾಮಂಗಳಾರತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ನಂತರ, ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷವಿಧಿಯನ್ನು ಅಂದು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ- ಒಂದು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಿಸಿ ಒಂದು ಉದ್ದವಾದ ಕೋಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮಹಾಮಂಗಳ ನೀರಾಜನದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ದೇವರ ದೀಪದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಸುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮಸಿಯನ್ನು ರಕ್ಷೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ದೇವರ ಹಣೆಗೆ ಬೊಟ್ಟನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಮಸಿಯ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಭಕ್ತಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ರಕ್ಷೆಯೆಂದು ತಮ್ಮ ಹಣೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

4. ಆಚರಣೆಯ ಕಾಲದ ವಿಶೇಷ:-

ನಾವು ಹಿಂದೆ ಗಮನಿಸಿರುವಂತೆ ಕೃತ್ತಿಕಾದೀಪೋತ್ಸವವು (ಶಿವದೀಪ, ವಿಷ್ಣುದೀಪೋತ್ಸವಗಳು) ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಾರ್ಗಶಿರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಇವೆರಡೂ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಮಾಂಗಲ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಮಾಸಗಳು. “ಕಾರ್ತಿಕೇ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೇ ಶುಭೋದಯಃ” ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕವು “ಜ್ಞಾನಂ ಮಹೇಶ್ವರಾದಿಚ್ಛೇತ್” ಎಂಬಂತೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರದನಾದ ಶಿವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾಸವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸೋಮವಾರವು ಅವನ ಪೂಜೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೆಂದು ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದ ಪರ್ವಗಳ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೇ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿಯಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಶಿವದೀಪದ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ತಿಂಗಳೂ ಮತ್ತು ಕೂಡಿಬಂದರೆ ಸೋಮವಾರವೂ ಪರಮೋತ್ತಮವಾದ ಕಾಲವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆನುಕೂಲ್ಯವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿಯ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಪ್ರದನಾದ ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಕಾಲ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. “ದದಾಮಿ ಬುದ್ಧಿಯೋಗಂ ತಂ ಯೇನ ಮಾಮುಪಯಾಂತಿ ತೇ” ಎಂದು ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಾರುವಂತೆ ಜ್ಞಾನಪ್ರದನಾಗಿರುವ ನಾರಾಯಣನಿಗೂ ಇದು ಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾಸವೇ ಆದರೂ ಶಿವನಿಗೆ ವಿಶೇಷಪ್ರಿಯವಾದುದು. (ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಶ್ರಾವಣಮಾಸವು ವಿಶೇಷಪ್ರೀತಿಕರವಾದುದು.)

ಮಾರ್ಗಶಿರಮಾಸದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನೇ ಉದ್‌ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. “ಮಾಸಾನಾಂ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೋಽಹಂ” ಎಂದು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮವಾದ ವಿಭೂತಿಯೆಂದು ಅವನು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ.

1) “ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿರುವ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಮತ್ತು ಹಗಲಾಗಿರುವ ಉತ್ತರಾಯಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಮೂಹೂರ್ತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಸತ್ವೋನ್ನೇಷಕವಾಗಿರುವ ಕಾಲಾವಯವ ಇದು. ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಿತೃಗಳು ಇಬ್ಬರ ಸಮಾಗಮಕಾಲವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ

ಜಾಗ್ರತರಾಗಿದ್ದು ಭಗವದ್ಭಾವನ ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮೇ ಮುಹೂರ್ತೇ ದೇವಾನಾಂ ಪಿತೃಣಾಂ ಚ ಸಮಾಗಮಃ |
ಜಾಗರಸ್ತತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯೋ ದೇವಸಂಮಾನನಂ ಹಿ ತತ್ ||

ದೇವತೆಗಳು ಪೂಜೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡುವಂತೆಯೇ ನವಾಗ್ರಯಣ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ.

2) ಗೋಕ್ಷೀರ ಸಂವೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಸುಪಕ್ವವಾದ ಸಸ್ಯಾದಿ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವ ಈ ಕಾಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂತರ್ಮಾರ್ಗ, ಬಹಿರ್ಮಾರ್ಗಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಂತ ಪೋಷಕವಾಗಿದೆ.

3) “ಆದಾಯ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಾದಿ ದ್ವೌ ದ್ವೌ ಮಾಸೌ ಋತುರ್ಮತಃ” (ಕಾತ್ಯಾಯನ) “ಮಾರ್ಗಾದೀನಾಂ ಯುಗೈಃ ಕ್ರಮಾತ್” (ಅಮರಕೋಶ)- ಎಂದು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳುವಂತೆ ವರ್ಷಾರಂಭವು ಈ ಮಾಸದಿಂದಲೇ ಹಿಂದೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

4) ಯಜ್ಞಶಿರಸ್ಸೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮೃಗಶೀರ್ಷನಕ್ಷತ್ರವು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಾಸದ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯು ಯಜ್ಞರೂಪಿಯೂ ಯಜ್ಞಫಲಪ್ರದನೂ ಆಗಿರುವ ನಾರಾಯಣ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯ ಆರಾಧನೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಪರಂಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪನು, ಅವನನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ದೀಪವನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ, ಆ ದೀಪದಿಂದ ಚತುರ್ದಶವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನರೂಪವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕು ಕಲೆಗಳ ರೂಪವಾಗಿರುವ ದೀಪಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿ ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೆಳಗಿಸುವ ದಿವ್ಯಮನೋಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಸನಾತನ ಆರ್ಯಭಾರತ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ದೀಪಮಾಲಾಸಹಸ್ರವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಈ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆ ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯು ನಾರಾಯಣ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರುತವಾಗಿದೆ.

“ನಾರಾಯಣ ಪರೋಜ್ಯೋತಿರಾತ್ಮಾ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ”
“ಸ ಹಿ ದೇವಃ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಃ ತಮಸಃ ಪರಮುಚ್ಯತೇ”

ಎಂಬ ವಚನವು ಶಿವನನ್ನು ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೃದಯಕಮಲಮಧ್ಯೇ ದೀಪವಧ್ಯೇದಸಾರಂ
ಹರಿಗುರುಶಿವಯೋಗಂ ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥಮೇಕಂ”

ಎಂಬಂತೆ ನಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ಸದಾಶಿವ ಇವರಿಬ್ಬರ ಮೂಲವೂ ಪರಂಜ್ಯೋತೀರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಶಿವದೀಪ, ವಿಷ್ಣುದೀಪ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಆ ಜ್ಞಾನಪ್ರಚೋದಕವಾದ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವುದು ಉಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅನಂತರದ ದಿನದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸುವುದೂ ಅವರ ಅನನ್ಯಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಕೃತ್ತಿಕಾನ್ವತವು ಕಾರ್ತಿಕೇಯ (ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ)ನ ಆರಾಧನೆಗೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು.

ಗೊಬ್ಬರದ ರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ದೀಪಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಇಡಬೇಕು? ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವೂ ನಾರಾಯಣನ ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಗೊಬ್ಬರದ ರಾಶಿಯ ಹಿಂದೆಯೂ ಅದೇ ಜ್ಯೋತಿಯು ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ. “ನಾರಾಯಣ ಏವೇದಗ್ಂ ಸರ್ವಂ” ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ.

(5) ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ?

ವಿಷ್ಣುದೀಪೋತ್ಸವದ ದಿವಸ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆನೆಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಈ ಹಿಂದೆ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಆನೆಯ ಬೊಂಬೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು? ಅದರ ಬದಲು ಜೀವಂತವಾದ ಆನೆಗೆ ಅಕ್ಕಿ, ಬೆಲ್ಲ, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಅದು ನಮಗೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದು. ಅದರ ಮಣ್ಣಿನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಏಕೆ ಆರಾಧಿಸಬೇಕು? ಬಹುಶಃ ಹಿಂದೆ ಜನರಿಗೆ ಆನೆಯ ಕಾಟ ತುಂಬಾ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅದರ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಉಪದ್ರವ ತಪ್ಪಬಹುದೆಂಬ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಊಹಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಊಹೆಯಾದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪೂಜಾಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತಂದವರು ಯೋಗಿಗಳು, ಜ್ಞಾನಿಗಳು. ಆ ಆನೆಯನ್ನು ಅವರು ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು “ಧನಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಧಾನ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಅಶ್ವಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಎಂಬಂತೆ

ಲೋಕಜೀವನಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಪಡುವ ಒಂದು ಸಂಪತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಎಂದರೆ ಆನೆಗಳ ಸಂಪತ್ತು. ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆನೆಗಳು” ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಆನೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸಾಕಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜರಿಗೇ ಕಷ್ಟ. ಇನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಯೋಗಿಗಳು “ಗಜಕುಂಡ” ಎಂಬ ಶರೀರಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಗಜಗಳ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಯೋಗಸಾಧಕರು ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಾಮೃತ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಧ್ಯಾನಮಥನದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಅದರ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ಶ್ರೀದೇವಿಯ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ದಿವ್ಯಗಜಗಳ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವು ವಿಶ್ವವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಮಹಾಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ‘ದಿಗ್ಗಜಗಳು’-ಎಂದೂ ಲೋಕದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಅವು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. (ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೊರಗಿನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಗೆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆನೆಯೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಋಷಿಗಳ ಅಂತರ್ದರ್ಶನದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೌತಿಕವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭ್ರಮೆಗೆ ಈಡಾಗಬಾರದು.) ಆ ದಿವ್ಯ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಜಗನ್ಮಾತೆಗೆ ದಿವ್ಯಾನಂದಾಮೃತಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ಪುರಾಣಗಳೂ ಆಚಾರ್ಯಶ್ರೀಸೂಕ್ತಿಗಳೂ ಸಾರುತ್ತವೆ.

ದಿಗ್ಗಜಾ ಹೇಮಪಾತ್ರಸ್ಥಮಾದಾಯ ವಿಮಲಂ ಜಲಂ |
ಸ್ನಾಪಯಾಂ ಚಕ್ರರೇ ದೇವೀಂ ಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರೀಂ ||”

(ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ 19-103)

ಪುಷ್ಪಾಸಾರಸ್ಥಿತ ಭುವನೈಃ ಪುಷ್ಪಲಾವರ್ತಕಾದ್ಯೈಃ
ಕ್ಲೃಪ್ತಾರಂಭಾಃ ಕನಕಕಲಶೈರಭ್ಯಷಿಂಚನ್ ಗಜೇಂದ್ರಾಃ

(ಶ್ರೀವೇದಾಂತದೇಶಿಕರ ಶ್ರೀಸ್ತುತಿ ಶ್ಲೋಕ 13)

ಇವು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅಂಶಗಳಾದ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಗಳು. ತತ್ತ್ವವಿಶೇಷಗಳು. ದಿವ್ಯಗಜಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ದರ್ಶನವನ್ನು ಯೋಗಿಗಳು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ದಿವ್ಯಾಂಶಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂದೇ ಅವು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಉಪಾಸನೆಯು

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಕ್ಷ್ಯದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆಯ ಅಂಗವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆನೆಯನ್ನು 'ಸಾಮಜ' (ಸಾಮವೇದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು) ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಪರಿಗೃಹ್ಯಾಥ ಸಪ್ತಸಾಮಾನ್ಯಗಾಯತ, |

ಗಾಯತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಸ್ಮಾತ್ ಸಮುತ್ಪೇತುರ್ಮತಂಗಜಾಃ (ಪಾಲಕಾಃ)

ಪ್ರಜಾಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಸಪ್ತಸಾಮಗಳನ್ನು ಗಾನಮಾಡಿದಾಗ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿದವು ಈ ದಿವ್ಯಗಜಗಳು. ಈ ದಿವ್ಯಗಜಗಳನ್ನು ಯಾವ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ದರ್ಶನಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅದರ ಹೋಲಿಕೆಯು ಆನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆನೆಗೆ 'ಸಾಮಜ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಆ ದಿವ್ಯಹಸ್ತಿಗಳಿಗೂ ಲೌಕಿಕವಾದ ಹಸ್ತಿಗಳಿಗೂ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಕೆಯುಂಟು. ಅಂತೆಯೇ ಆನೆಗಳು ಫೀಳಿಡುವಾಗ ಆ ಗರ್ಜನೆಯು (ಬೃಂಹಿತವೂ) ಸಾಮವೇದದ ನಿಷಾದ ಶ್ರುತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೃತ್ತಿಕಾ ದೀಪೋತ್ಸವದಂದು ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪೂಜೆಮಾಡುವುದು ಹೊರಗಿನ ಆನೆಯ ಜೇಡಿಮಣ್ಣಿನ ವಿಗ್ರಹವಾದರೂ ಆ ಉಪಾಸನೆಗೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅಂಶವಾಗಿರುವ ದಿವ್ಯಗಜಗಳು- ಸಾಮಜಗಳು. ಅದು ಆನೆಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲ; ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪೂಜೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಭಾರತದ ಧ್ವಜವನ್ನು ವಂದಿಸುವುದು ಒಂದು ಬಟ್ಟೆಯ ವಂದನೆಯಲ್ಲ. ಆ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವ ರಾಷ್ಟ್ರದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ನಮಸ್ಕಾರ. ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿಗ್ರಹದ ಪೂಜೆಯು ಕಾಲವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮತ್ತು ಆ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಈ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪೂಜೆ ಇತ್ತೀಚಿನದು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು-ಎಂದು ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಟೀಕೆಮಾಡಕೂಡದು, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಾರಿಯು ಮಣ್ಣಿನ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪೂಜೆಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಸುಪುತ್ರರಾದ ಭೀಮಾರ್ಜುನರ ಪರಾಕ್ರಮ ಮತ್ತು ದೇವತಾಭಕ್ತಿಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕುಂತೀದೇವಿಗೆ ಐರಾವತವನ್ನೇ

ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿಯಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜೆಮಾಡುವ ಸುಯೋಗ ಒದಗಿತ್ತು-ಎಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಗಜರಾಜನಿಗೂ ಪೂಜೆಉಂಟು. ಆತನ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿರೂಪವಾದ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ ಪೂಜೆಯುಂಟು.

ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಗಜಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಂಗಳವಾರ, ಶುಕ್ರವಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಆ ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನು ಆಗ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವುದು ಹೇಗೆ ಸಮತ್ಯವಾಗುವುದು?

೧) ರಾತ್ರಿಯ ದೀಪೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಏಕೆ ಸುಡಬೇಕು?

ರಾತ್ರಿಯ ದೀಪೋತ್ಸವ ಪೂಜೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ವಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಿಸಿ ಸುಟ್ಟುಹಾಕುವ ವಿಧಿಯೊಂದನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಇದರ ಹಿಂದಿರುವ ಆಶಯವಾದರೂ ಏನು?

ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಾಗೆ ಸುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಬದಲು ಯಾರಾದರೂ ಬಡಬಗ್ಗಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದೇ? ಆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಅಷ್ಟು ತುಪ್ಪವನ್ನು ಪೋಲು ಮಾಡುವುದರ ಬದಲು ಅದನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಸೇವಿಸಬಾರದೇ? ಬಡವರಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರೂ ಉಂಟು. ಬಡಬಗ್ಗಿಗೆ ವಸ್ತ್ರದಾನ ಮತ್ತು ಆಜ್ಞದಾನಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದೇ. ಅಂಥಾ ಮಹಾದಾನಗಳನ್ನು ಸತ್ಪಾತ್ರರಿಗೆ ಅವರು ಮಾಡಿ ಇತರರಿಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದರೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವೇ.

ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತ ಪೂಜಾವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಡಲ್ಪಡುವ ಒಂದು ಬಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಚಟಾಕು ತುಪ್ಪದಿಂದ ವಿಶ್ವದ ಬಡಬಗ್ಗರ ಸಮಸ್ಯೆ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕವಾದ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕವಾದ ಬೇರೆ ಯೋಜನೆ ಮಾಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪೂಜಾವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ವಸ್ತ್ರದಹನವು ಪರಮಾತ್ಮನು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ ತ್ರಿಪುರಾಸುರಸಂಹಾರದ ಒಂದು ಪ್ರತೀಕರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ, ಆ ಬಟ್ಟೆಯು ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿಳುಪು ಎಂಬ

ಮೂರುಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಉತ್ತಮ ಎಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತ್ರಿಪುರಾಸುರರು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ತ್ರಿಗುಣಸ್ವರೂಪರು, ತಮೋಗುಣ ರಜೋಗುಣ ಸತ್ವಗುಣಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿಳುಪು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವು ಮೂರೂ ಸದಾಸಂಚಾರಿಗಳಾದ ನಗರಗಳು. ನೆಲೆನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಭ್ರಮಣಮಾಡುತ್ತಾ ಭ್ರಮಣಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ತ್ರಿಗುಣಗಳು.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಾಮ್ಯ, ಸಮಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಯೋಗಿಯು ಅವುಗಳ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಅವು ನಾಶಹೊಂದುತ್ತವೆ. ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಮಹಾಯೋಗೀಶ್ವರನಾದ ಮಹಾದೇವ ಸದಾಶಿವನು ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ತ್ರಿಪುರಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದನು ಎಂಬ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಪುರಾಣಗಳೂ ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ದಿವ್ಯತತ್ವವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾರುವ ಒಂದು ರಮಣೀಯವಾದ ವಿಧಾನವು ಮೇಲ್ಕಂಡ ಬಟ್ಟೆಯ ದಹನದ ವಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನು ಹಾಗೆ ತ್ರಿಗುಣಾಸುರ ತ್ರಿಪುರಾಸುರರನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಶೇಷಪ್ರಸಾದವು ಲೋಕಕ್ಕೆ ರಕ್ತ. ಅದರ ಗುರುತನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಸಾದರೂಪವಾಗಿ ಧರಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ.

ಆ ತ್ರಿಪುರಾಸುರ ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಥ ಮತ್ತು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಶಿವಪುರಾಣವು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶಿವನು ಏರಿದ್ದು ಸರ್ವದೇವಮಯವಾದ ದಿವ್ಯರಥ. ಜಗತ್ತಿನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ವಿರಚಿತವಾದುದು.

ಸರ್ವದೇವಮಯಂ ದಿವ್ಯಂ ರಥಂ ಪರಮಶೋಭನಂ |
ರಚಯಾಮಾಸ ವಿಶ್ವಾರ್ಥೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ತದಾಸ್ಥಯಾ ||

ಅದು ಸರ್ವಭೂತಮಯ ಸರ್ವಲೋಕಮಯವಾದ ದಿವ್ಯರಥ. ಅದರ ಬಲಚಕ್ರವು ಸೂರ್ಯ, ಎಡಚಕ್ರವು ಚಂದ್ರ, ಬಲಚಕ್ರಕ್ಕೆ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೆಂಬ ಹನ್ನೆರಡು ಅಡ್ಡಪಟ್ಟಿಗಳು. ಎರಡನೆಯ ಚಕ್ರದ ಹದಿನಾರು ಅಡ್ಡಪಟ್ಟಿಗಳು ಚಂದ್ರನ ಹದಿನಾರು ಕಲೆಗಳು. ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಆ ಚಕ್ರದ ಅಲಂಕಾರವು. ಆರು ಋತುಗಳು ಎರಡು ಚಕ್ರಗಳ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪಟ್ಟಿ. ಆಕಾಶವು ಅದರ ಪುಷ್ಕರ ಮತ್ತು ಮಂದರಪರ್ವತವು ರಥನೀಡ (ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನ)ವೆಂದು

ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸಂವತ್ಸರವೇ ಆ ರಥದ ವೇಗವು. ಉತ್ತರಾಯಣ ದಕ್ಷಿಣಾಯನಗಳು ರಥದ ಎರಡು ಚಕ್ರಗಳು ಸೇರುವ ಜಾಗ. ಮುಹೂರ್ತವೇ ರಥದ ಬಂಧುರಗಳು. (ರಥದ ನೊಗದ ಕೆಳಗಿನ ಮೂಕಿ ಕಂಬ). ಕಲೆಗಳೇ ಅದರ ನೊಗದ ಗೂಟಗಳು. ಕಲಾ ಕಾಷ್ಠಾ ಮುಂತಾದ ಕಾಲದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಭೇದಗಳು ಆ ರಥದ ಘೋಣಗಳು, (ಮೂಗು). ಅಹಂಕಾರವು ಆ ರಥದ ಮೂಲೆಗಳು. ಭೂತಗಳು ಅದರ ಬಲವು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಆ ರಥದ ಅಲಂಕಾರವು ಮತ್ತು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿದ್ಯಾಸ್ಥಾನಗಳೂ ಮತ್ತು ವ್ರತನಿಯಮಗಳೂ ರಥದ ಭೂಷಣಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಗಂಗಾದಿನದೀದೇವಿಯರು ರಥಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಚಾಮರಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯು ಭಗವಂತನ ಧನುಸ್ಸಿನ ಘಂಟೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆದಿಶೇಷನು ರಥದ ಹಗ್ಗಗಳಾಗಿದ್ದನು. ಭಗವಂತನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಆ ಧನುಸ್ಸಿನ ಬಾಣ. ಅಗ್ನಿಯು ಆ ಬಾಣದ ಅಲಗು. ನಾಲ್ಕುವೇದಗಳು ರಥದ ಕುದುರೆಗಳು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ ರಥದ ಸಾರಥಿ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಏನೇನಿದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲಾ ಆ ರಥದಲ್ಲಿತ್ತು. (ಶಿವಪುರಾಣ ರುದ್ರಸಂಹಿತಾ 8ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ) ಇಂಥಾ ತತ್ವಮಯವಾದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮಹಾತತ್ವಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಮಹೇಶ್ವರನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದ ತ್ರಿಪುರಾಸುರರು ತ್ರಿಗುಣಾಸುರರಲ್ಲದೇ ಬೇರೆ ಯಾರಿರಬೇಕು?

ಸರ್ವಲೋಕಮಯೋ ದಿವ್ಯೋ ರಥೋ ಯತ್ನೇನ ಸಾದರಂ |
ಸರ್ವಭೂತಮಯಶ್ಚೈವ ಸೌವರ್ಣ್ಯಸ್ಸರ್ವಸಮ್ಮತಃ ||
ರಥಾಂಗಂ ದಕ್ಷಿಣಂ ಸೂರ್ಯಸ್ತದ್ವಾಮಂ ಸೋಮ ಏವ ಚ |
ಆರೇಷು ತೇಷು ವಿಪ್ರೇಂದ್ರ ಆದಿತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶೈವ ತು ||
ಶಶಿನಶ್ಚೋಡಶಾರಾಸ್ತು ಕಲಾ ವಾಮಸ್ಯ ಸುವ್ರತ |
ಯಕ್ಷಾಣಿ ತು ತಥಾ ತಸ್ಯ ವಾಮಸ್ಯೈವ ವಿಭೂಷಣಂ ||
ವೇಗಸಂವತ್ಸರಾಸ್ತಸ್ಯ ಅಯನೇ ಚಕ್ರಸಂಗಮೌ |
ಮುಹೂರ್ತಾ ಬಂಧುರಾಸ್ತಸ್ಯ ಶಮಾಶ್ಚೈವ ಕಲಾಃ ಸ್ತುತಾಃ ||
ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ ತಸ್ಯೈವ ಭೂಷಣಾನಿ ಸಮೇತತಃ |
ಪುರಾಣನ್ಯಾಯಮೀಮಾಂಸಾಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸುವ್ರತಾಃ ||
ಅಧೋಬಂಧೋ ಹ್ಯನನ್ತಸ್ತು ಸಹಸ್ರಘಟಭೂಷಿತಃ |
ಗಂಗಾದ್ವ್ಯಾಸ್ಪರಿತಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತಾಃ ||
ಚಾಮರಾಸಕ್ರಹಸ್ತಾಸ್ತಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಶೋಭಿತಾಃ |
ಸಾರಥಿರ್ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ದೇವಾ ರಶ್ಮಿಧರಾಃ ಸ್ತುತಾಃ ||
ಘಂಟಾ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವೀ ಧನುಷಃ ಶ್ರುತಿರೂಪಿಣೀ |

ಇಷುರ್ವಿಷ್ಣುರ್ಮಹಾತೇಜಾಃ ಅಗ್ನಿಶ್ವಲ್ಕಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ ||
ಹಯಾಸ್ತಸ್ಯ ತಥಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಚತ್ವಾರೋ ನಿಗಮಾ ಮುನೇ |
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡೇ ಚೈವ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ವಸ್ತು ತದ್ವೈ ರಥೇ ಸ್ತುತಂ ||

ಹೀಗೆ ಮಹಾದೇವನು ದಿವ್ಯರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದಿವ್ಯಪರಿಕರಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ತ್ರಿಗುಣ(ಸಂಸಾರ) ರೂಪರಾದ ತ್ರಿಪುರಾಸುರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ದಿವ್ಯಚರಿತ್ರದ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರುಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಅದರ ಮಸಿಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಶಿವದೀಪೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಿವನು ತ್ರಿಪುರಸಂಹಾರಿಯೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಷ್ಣುದೀಪೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಆಚರಿಸಬೇಕು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪುರಾಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ವಿಷ್ಣುದೀಪಪೂಜೆಯಲ್ಲೂ ಅದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತ್ರಿಪುರಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ಶಿವನಂತೆಯೇ ಪ್ರಧಾನಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಶಿವನು ತ್ರಿಪುರಸಂಹಾರಮಾಡಿದ್ದು ‘ನಾರಾಯಣ’ ಎಂಬ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದಲೇ “ನಾರಾಯಣೇನಾಸ್ತ್ರಣೇ” “ಸ ಆಶುಗೋ ವಿಷ್ಣುಮಯೋ ವಹ್ನಿತುಲ್ಯೋ ಮಹಾಜ್ವಲನ್ | ದದಾಹ ತ್ರಿಪುರಾಂತಸ್ಥಾನ್..... ||” ಕುಸಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ದಿವ್ಯರಥವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದವನು ಮಹಾವೃಷಭರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದ ವಿಷ್ಣು.

ವೃಷೇಂದ್ರರೂಪೀ ಚೋತ್ಥಾಯ ಸ್ಥಾಪಯಾಮಾಸ ವೈ ಕ್ಷಣಮ್ |
ಸ್ಥಾಪಯಾಮಾಸ ದೇವಸ್ಯ ವಚನಾದ್ವೈ ರಥಂ ವರಮ್ ||

(ಶಿವ-ರುದ್ರಸಂ 9-10)

ಅಸುರರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಅಮೃತರಸಕೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮೃತದ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅವರು ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರಲು ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಒಂದು ಹಸುವಿನ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಆ ಕೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮೃತರಸವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕುಡಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಅಸುರರಿಗೆ ಪುನಃ ಜೀವ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ತದಾಯಂ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ತತ್ಪೋಷಾಯಮಕಲ್ಪಯತ್ |
ಪ್ರವಿಶ್ಯ ತ್ರಿಪುರಂ ಕಾಲೇ ರಸಕೂಷಾಮೃತಂ ಪಪೌ || (ಭಾಗವತ 7-10-62)

ಹೀಗೆ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕರಾದ ತ್ರಿಪುರಸಂಹಾರಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ಪ್ರಧಾನಸ್ಥಾನವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನ ದೀಪೋತ್ಸವದಲ್ಲಿಯೂ

ತ್ರಿಪುರದಹನವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ವಸ್ತ್ರದಹನವಿಧಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಉಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಶಿವವಿಷ್ಣುದೀಪೋತ್ಸವರೂಪವಾದ ಕೃತ್ತಿಕಾದೀಪೋತ್ಸವವು ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಪಿ ತಜ್ಞೋತಿಃ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸರ್ವಮೂಲಜ್ಯೋತಿಯಾದ ಸರ್ವಾತ್ಮಕನಾದ ಸರ್ವಮಯನಾದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಉಪಾಸನಾ ವೈಭವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಪೂಜೆಯು ಪರಬ್ರಹ್ಮಹಿಣಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವೈಭವವನ್ನು ಕುರಿತ ಉಪಾಸನೆಯಾದರೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ರಾತ್ರಿಗಳ ಪೂಜೆಯು ಪರಮಪುರುಷನ ವೈಭವದ ಪ್ರಕಾಶನಮಹೋತ್ಸವರೂಪವಾದ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ.

* * * * *